

SvD

FOTO: MAGNUS HJALMARSON NEIDEMAN

– Det fanns så mycket vapen här. Det var som att leva i ett krig, med droger, mord, våld. Det är bättre för mina barn nu, säger Clever, som bor i favela Cantagalo, mitt i Rio.

Hopp om fred i Rios gränder

SvD I RIO DE JANEIRO

Publicerad: 29 november 2010, 10.23

En våg av bil- och bussbränder sveper nu över Rio de Janeiro. Polisens elittrupper har svarat med räder in i stadens kåkstäder. Resultat: upp emot 50 döda de senaste dagarna. Brandattackerna och våldet är knarkgängens hämnd för att UPP, den nya "fredspolisen", börjat ta över i Rios laglösa favelas. SvD har följt med UPP in i favelorna.

I ett örnäste högst uppe på bergskammen ovanför Santa Marta sitter Pricilla Oliveira de Azevedo och blickar ut över "sin" favela. Som *comandante*, polischef, ska hon se till att livet i denna kåkstad mitt i Rio blir normalt; ingen mer rädsla, ingen mer skottlossning, inga mord, inget knark, inga gängkrig, inga polisattacker.

–Det har gått bra här, över förväntan. Nu är vi en förebild för andra UPP, säger Pricilla – i Brasilien

räcker det med förnamnet – som har 117 polismän under sig, i mörkblåa baskrar och skottsäkra västar.

Santa Marta var först ut att få UPP, *Unidades de Polícia Pacificadora*, i december 2008. Det är en ny typ av poliskår, ”fredsbevarande styrkor” som ska rensa upp i Rios gangsterstyrda favelas. De ska bringa ordning och framsteg – *Ordem e progresso*, som det står i Brasiliens flagga – till de laglösa ghetton som klättrar på Rios många berg och brer ut sig i stadens ytterområden.

Sedan följde Cidade de Deus (Guds stad), som blivit världsberömd genom succéfilmen med samma namn; en otäck film om barnsoldater i knarkligornas inbördeskrig. Sedan dess har UPP tagit över totalt tolv favelas. Men det finns 750 till – minst.

Strax före julen 2008 flyttade UPP-styrkorna in här, i ett nybyggt hus högst upp på krönet. Men två månader tidigare började belägringen och utrensningen: alla ut- och ingångar till favelan spärrades, elittrupperna Bope gick in i närstrider, gränd för gränd, hus för hus – med k-pistar, polishundar och helikopterunderstöd. Man punktmarkerade *traficantes* (knarkhandlare), gjorde dagliga polisoperationer och ständiga id-kontroller.

–Under dessa två månader beslagtogs man vapen och knark och grep efterlysta. Nio knarkhandlare fängslades, fem dog i eldstrider, berättar Pricilla.

Samtidigt slog polisen till mot alla andra typer av brott: stölder, häleri, pirat-cd/dvd, handel med fridlysta djur, tjuvkoppling av kabel-tv och el.

–Blev det några människor kvar här då? undrar jag.

Hon skrattar gott, lutar sig fram över skrivbordet och tar min arm: ett brandgult nagellack glänsar på hennes naglar.

–Jag har just målat dom – för att testa, säger hon, halvt urskuldande. Jag brukar inte måla naglarna.

Det leder till nästa fråga: Hur är det att vara ensam kvinna och chef för 117 män? Och i den här hårda miljön?

–Jag har vant mig, efter tretton år som chef inom militärpolisen, säger hon. Dessutom är UPP annorlunda.

Men hon är mån om att inte klä sig för kvinnligt, för utmanande, inte ens på privata tillställningar. Till och med då brukar hon bära uniform.

–Så att folk alltid ska förstå att jag är *comandante*, säger hon och pekar på sina axelklaffar: Major!

Från början var UPP inte alls populära, berättar hon; den lokala knarkkungen hade växt upp i Santa Marta och hade massor med släktingar och vänner här – och stort inflytande.

–Den enda relation som invånarna haft med polisen tidigare har varit när Bope (elitstyrkorna) gått in för att leta efter *bandidos*. Och det betyder skottlossning, våld och tumult, säger Pricilla.

–I dag är relationen mycket bättre. Nu är de glada att UPP finns här. Vi vinner deras förtroende i takt med att vi visar att vi bidrar till att de får ett bättre liv.

Alla UPP-poliser har fått utbildning i medborgerliga rättigheter, hur man skapar goda relationer, hur man uppträder mot de boende, mot barnen. Och de finns alltid på plats; UPP patrullerar 24 timmar om dygnet – sju och sju till fots. För det går inte att köra polisbil i Santa Marta, en labyrint av trappgränder och trånga passager.

Parallellt med UPP arbetar andra myndigheter för att förbättra och förenkla livet för invånarna:

ordentlig sophämtning, vatten och avlopp, vårdpatruller, nya elledningar, gratis internet. Kommunen river ruckel och bygger stadiga flerfamiljshus med bra standard. Och med den nya bergbanan kan invånarna snabbt ta sig till skola och jobb.

Santa Marta är en liten favela; runt 6000 invånare. Och den ligger mitt i Rio; bara en gata skiljer denna kåkstad från de kvarter där rikare *cariocas* (Riobor) lever. De är också rädda – om sina liv, om sina barn, om sina bilar och om sina affärer och bostadspriser.

Satsningen på UPP ska också sättas i relation till fotbolls-VM 2014 och Olympiska spelen två år senare. Rios rykte som en av världens farligaste städer måste tvättas bort – både för att blidka OS-kommittén och för att locka till sig turister.

En dag för femton år sedan var Michael Jackson i Santa Marta. Han nedsteg från himlen i helikopter, landade på krönet vid den klippan där UPP-huset står i dag.

Nu har plätten blivit en halv fotbollsplan, med konstgräs, höga stängsel och nättak; annars skulle bollarna studsa ända ner till finkvarteren i Laranjeiras långt, långt nedanför, med vita höghus och räta, asfalterade gator.

Rio de Janeiros 6 miljoner invånare (17 med förstäder) brukar delas in i *asfalto* och *morro* (berg), beroende på var man bor – om man är rik eller fattig. Här uppe på berget finns inga gator, ingen asfalt, bara slingriga stigar och branta trappgränder.

Den där dagen 1995 dansade The King of Pop ner för trapporna i Santa Marta; han hade solbrillor och vit utanpåskjorta, greppade sig i skrevet, knyckte med huvudet ... Här filmade Jackson videon till "They don't care about us", en världshit. Men det sägs att han fick förhandla med den lokale knarkkungen först.

–Vi stod här i dörröppningen när Michael gick förbi. Han tog mamma i handen. Och här stödde han sig och tog tre, fyra trappsteg i ett skutt, berättar Gilson da Silva och visar.

Gilson var 17 då, i dag är han 32. Han har bott i Santa Marta i hela sitt liv, i samma lilla hus på Talamodsgatan 4 (Rua Paciência).

–Kom in får ni se!

Från den trånga gränden stiger man rakt in i familjens vardagsrum... som är fullt av väggur!!!

–Mamma har pippi på klockor, förklarar Gilson. Hon kommer säkert hem med en till i dag.

De har tv, tvättmaskin, kyl, telefon, takfläkt och ordentliga möbler – finare än man skulle tro när man ser huset från utsidan. Och dator med internet.

Under farstubron porlar vatten i öppna rännor fulla med påsar, tomflaskor, papper och annat avskräde. Lyfter man blicken ser man ut över Botafogoviken, full av vita segelbåtar, Sockertoppen med dess linbana, den blågröna Atlanten och längst ut några höga klippöar.

Gilson tar oss med ner till "Michael Jackson Area", som det står på en tvåspråkig skylt. Där finns en färgsprakande Jackson i mosaik. Och på en nymurad cementplatta står The King of Pop själv, i naturlig storlek, i glänsande brons. Han är fryst i en pose från videon, med blottat bröst och utsträckta armar. Statyn kom upp i juli – på årsdagen av pop-ikonens död.

Gilson håller Michaels ena metallhand och låter sig villigt fotograferas.

–Men ta inga bilder av killarna där nere, ber han när vi fortsätter nedför trappgränderna, genom ett gytter av nakna tegelhus, murar och rostiga snedtak.

Gilson växte upp här, bland små och stora gangsters, var själv ”en ungdom på glid”. Nu jobbar han i hemtjänsten. Han är också turistguide i sin egen favela, en av de femtio ”bybor” som kommunen tränar upp.

I augusti var självaste Lula här – fattigpojken som blev Brasiliens förste arbetarpresident. Under Luiz Inácio ”Lula” da Silvas åtta år vid makten har över 20 miljoner brasilianare lyfts ur fattigdom. Han var här för att lansera Rio Top Tour, ett projekt som ska locka turister till Rios favelas. Själv vill han utrota det ordet:

”Vår generations barn ska aldrig behöva kalla sina hemkvarter för en favela. Det är vanliga bostadsområden, vanliga samhällen”, sade Lula på ett möte i den lokala sambaskolan.

Nu är Jacksonstatyn en av de stora attraktionerna i Santa Marta. Härifrån ser man också Rios största turistmagnet: Cristo Redentor, en jättestatyr av Kristus högst upp på bergstoppen Corcovado. Där står Frälsaren med utsträckta armar – som Michael Jackson.

För ett år sedan vågade sig knappt några turister till Santa Marta. Men under de senaste månaderna har femtusen besökare hittat hit; många av dem grannar från ”asfalten”, sådana som aldrig vågat gå över gatan tidigare – inte förrän UPP fanns.

Favelorna Cantagalo och Pavão ligger också strategiskt med tanke på turismen: de gränsar till Ipanema och Copacabana, Rios mest kända badstränder. Där finns stadens finaste bostadshus, lyxhotell, restauranger, barer och flotta butiker – allt på ”asfalten”.

Vid foten av berget, bara tre kvarter upp från strandpromenaden, ligger ingången till favelan. Det var länge en skräpiga och farlig ”*boca de fumo*”, ett ställe där över- och medelklassens barn köper sitt knark: marijuana, kokain och crack.

HÅKAN FORSBERG

08-13 57 79

hakan.forsberg@svd.se

Fler artiklar

Läs mer: Oroligheterna i Rio de Janeiro

28/11 Rio-polis avancerar mot slumområde

27/11 Polis-ultimatum till liga i Rio

Brasilianska styrkor intog favela

23 döda i knarkkrig

30 döda vid tillslag mot ligor i Rio

Oroligt i Rio de Janeiros förorter

Kontrolleras av knarkkartellerna

Staden Rio har drygt 6 miljoner invånare; cirka 800 000 av dessa (13 procent) bor i favelas, kåkstäder. Det finns mellan 750 och tusen favelas i Rio med förorter, beroende på hur man räknar. En del favelas har vuxit ihop till hela städer, som till exempel Rocinha, Maré och Alemão, som alla har över hundratusen invånare. De är helt kontrollerade av olika knarkkarteller (se nedan); där vågar inte ens polisen sätta sin fot.

Under president Lula da Silvas åtta år vid makten har alltfler fattiga fått jobb och stadiga inkomster. Det innebär att många av invånarna i favelas numera räknas som lägre medelklass. Alltfler får också ägarbevis/lagfarter för sina hus och tomter. I dag har alla favela-hushåll i Rio elström och 94 procent har

ledningsvatten. Men sophämtningen släpar efter; bara två tredjedelar (67 procent) har detta.

Andelen som lever under fattigdomsstrecket (140 reais/600 kr per månad) i Rios favelas har minskat från 19 till 15 procent på tolv år.

Invånarnas skoltid har ökat från 5 till 6,6 år i snitt från 1996 till 2008. Under samma tid har medelklassens i Rio skoltid ökat från 8,8 till nästan 10 år. Det visar en färsk rapport från Getulio Vargas-stiftelsen (FGV) i Rio.

– Med den takten kommer det att ta 60 år att uppnå jämlikhet i staden, säger Marcelo Neri på FGV.

Men han tror att "fredspoliserna" UPP kommer att ge en skjuts åt den sociala och ekonomiska utvecklingen.

Han bor själv intill en UPP-favela nära Copacabana, och har sett värdet på sin bostad stiga sedan dess.

– Om jag som granne har vunnit på UPP, tänk dig då vad det betyder för de som bor där uppe, säger Neri. UPP åt alla!

Det finns nu UPP i tolv favelas, alla med relativt låg svårighetsgrad. Innan årets slut ska ytterligare tre favelas "ockuperas". Tillsammans ska de ha 3 000 poliser.

Enligt planerna ska 46 UPP-styrkor Över 40 UPP-styrkor vara utplacerade till år 2014, då VM i fotboll sparkar igång.

Det finns fyra stora och välorganiserade knark- och brottssyndikat i Rio:

Comando Vermelho (Röda kommandot)

Tercer Comando (Tredje kommandot)

Amigos dos Amigos (De goda vännerna)

Milícias - som består av före detta poliser, soldater och brandmän; anses som de farligaste eftersom de kan vapen, kommunikationer och underrättelseteknik.

Det är just om dessa milícias som "Tropa de elite 2" handlar om; den nya brasilianska succéfilmen, som hade premiär i oktober.